

Hizkuntz Kontseilua Iparraldean

Udaberri hastapen honetan gertakari asko izan dira euskalgintzaren alorrean eta Euskal Herri osoa zeharkatu dutenak: korrika, EKBren gelditzea, euskara biziberritzeko plana, 1996ko hizkuntz inkestaren bigarren aurkezpena, jagon sailaren egitura berria. Halere Iparraldeko debateari emanen diogu toki handiena eta hau da Hizkuntz Kontseiluaren sorrera zaila.

Gauzak goragotik hartuz, 1995ean bi egitura eraiki ziren, Garapen Kontseilua eta Hautetsien Kontseilua, gizarte zibila eta erakunde politikoak mobilizatzeko 2010eko Euskal Herriari begira. 1996ko urrian eztabaidatu zen eta onartu Lurralde Antolaketaren Eskema (Eske-ma), hautetsiek 1997ko martxoan onetsi zutena, «deklina-bide eraginkorrak» erabakiz. Euskaltzaleok sartu genuen atal berezi bat, hizkuntz antolaketa 10 ekintza definituz: euskararen irakaskuntza zabaltzea, Ikas pedagogia zentroa, helduen euskalduntze profesionala, irakasleen formakuntza, ikastetxeen berrikuntza, bigarren mailaren eta unibertsitatearen arteko jarraipena, seinalaketa elebiduna, elebitasuna zerbitzu publikoetan, euskal irrati pribatuak eta publikoa, telebista emankizunak.

1996ko inkesta soziolinguistikoak erakutsi zigun hizkuntz antolaketaren behar gorria. Alabaina familiako transmisioa ez zelakotz segurtatua, elkarteek indar handi bat egiten dute azken 30 urte hauetan: Ikas mugimendua, ikastolak, irakasle ibilkariak, gau eskolak, euskal irriatiak, ikasgela elebidunak, udalekuak eta beste. Halere denbora berean 16-25 urteko gazteen euskaltasunak izugarritzko gainbehera egin du % 27tik % 11ra. Horrek erran nahi luke J. Fishmanek aipatzen dituen faktore nagusi batzuk huts egiten ditugula, adibidez helduen hizkuntz jokamoldea, familiako jarraipena, euskarari buruzko atxikimendua, elebitasun ofiziala.

Dena dela badugu erakunde publiko baten beharra, botere publikoak eta kultur elkarteak bilduko dituen, euskara berpizteko eta frantsesaren hein berean ezartzeko gizartean. Erakunde hori Hizkuntz Kontseilua da, Eskemako 10.7. ekintzak definitzen duena. Partaideak dira erakunde politikoak (Estatua, eskualdea, departamendua, udalak) eta euskaraz arduratzen diren elkarteak (Euskaltzaindia, Ikas, ikaskuntzako 3 sareak, AEK, unibertsitatea, Euskal Konfederazioa, euskal irratia eta beste). Helburu nagusiak lau dira: euskararen diagnostikoa, euskal egitarauko eginkizunak eramatea, Hegoaldeko eta Estatuako hizkuntz zerbitzuen arteko lankidetzak, herri hizkuntzen estatus juridikoa. Funtzionamendua ere nolabait deskribatua da, 3 langilerekin eta 800.000 liberako buxetarekin.

Bai, baina hau guzia noiz gauzatuko da? Hemen hasten da negoziaketa luze baten kondaira. Gobernuak 1997ko abenduaren 15ean egin zuen ministeritzen arteko kontseiluan (CIADT), kultur antolaketaren buxeta agertu zuen, baina hizkuntz antolaketa doi-doia aipatu zuen. Alabaina lehenik Nicole Pery andere diputatua eta gero Bernard Poignant jaun auzapeza eskualde hizkuntzei buruzko txostena idazten ari ziren. Eta 1998ko uztaillean txosten famatua zabaldu zelarik, urraspide guztia gelditu zen: deus ez zen egin behar gobernuak erabakiak hartu arte.

Euskal Kultur Erakundearen ekimena

1998ko irailean, Euskal Kultur Erakundeak atentismoa hautsi zuen eta proposatu zuen Hizkuntz Kontseilua bere aterpean egin zedin, adieraziz halere egitura autonomo bat nahiago zuela. Duda-mudazko erantzunak entzun zituen, nola erakundeen aldetik hala elkarteengandik.

Zer da Euskal Kultur Erakundea (EKE)? Egitura honek biltzen ditu 145 udaletako eta 72 elkartetako ordezkariak, kulturgintzaz, euskalgintzaz eta ondareaz arduratzen direnak. Gainera zuzendaritzan daude Estatuaren, Akitaniako eta Departamenduko ordezkariak, bai eta pertsonalitate

kalifikatu batzuk, euskaltzainburua, Erkidego Autonomoko ordezkaria, besteak beste. Bestalde, EKEk badu babes politikoa Herriarteko Euskal Sindikatarengan. Erakunde honek Iparraldeko kasik udal guztiak biltzen ditu herri kulturaren sostengatzeko, ETB zabaltzeko, dirulaguntzak banatzeko.

Hots Iparralde osoa EKEEn dago, herritar soilak eta hautetsiak, elkartekideak eta administrariak, kulturzaleek gehiengoa daukatelarik. Ondorioz ezin zen asmatu egitura juridiko hoberik Hizkuntz Kontseilua funtzionarazteko.

Gertatu dena da EKEren eskaintzak mesfidantzak sortu dituela erakundeengan eta elkarteengan.

Erakunde publikoen mesfidantza

Erakunde publikoak beldur ziren Hizkuntz Kontseiluak bere gain hartuko zuela hizkuntz politika. Berehala departamenduak sortu zuen bere hizkuntz egitura eta eskualdeak ere xede bera agertu zuen.

Beldur horren lasaitzeko, 1998ko abenduan, hitzarmen bilkura egin zen Villa Bakian, Kontseilu Nagusiaren eta EKEren artean. Estatuaren ordezkariak zioen «kopak bat ere ez zuela» egitura berri batean parte hartzeko, gobernuak eskualde hizkuntzei buruzko bi txostenen ondorioak atera arte.

Halere partaideak ados jarri ziren Eskemaren irakurtzeko moldean. Hizkuntz Kontseiluak ez dauka funtzio politikorik. Bilgune bat izanen da erakundeetako erabakitzaileentzat eta elkarreetan euskalgintzaz arduratzen direnentzat, elkarrekin bi funtzio betetzeko:

- proposamen funtzioa: lan talde bereziak bilduko dira ikaskuntzaz, komunikabideez eta administrazio elebidunaz proposamenak egiteko eta eskumena duten erakundeetara helarazteko;

- funtzio teknikoak: talde teknikoak hizkuntz zerbitzuak eskainiko dizkie erakundeei eta elkartei: euskararen egoeraren azterketa, egitasmoen jarraipena, molde askotako lankidetzak, adibidez kontzientziazio kanpainak.

Abenduaren 28an Hautetsien Kontseiluak erabaki zuen berehala zerbait egitea, Perry-Poignant txostenaren ondorioen beha egon gabe eta aho batez onartu zuen erakundeen eta elkarten arteko egitura baten beharra. Ondorioz EKEri eskatu zion bere baitan sor zezan Hizkuntz Kontseilua, Hizkuntz Antolaketaren Eskemari jarraikiz, elkarrekin hitzartu funtzioak betetzeko.

Elkarten zatiketa

Bi aldiz euskal elkarteak bildu ziren, otsailean eta martxoan, ikusteko ongi zeienetz Hizkuntz Kontseiluaz eztabaidatzeko. Pentsamolde ezberdinak agertu ziren. Batzuen ustez EKEk eskaintzen zuen aterabidea ez zen onargarri, edo Eskemak gomendatzen zuena baino gutiago zelakotz (AEK, Seaska), edo egitura berri bat ez zelakotz beharrezkoa (Ikas-Bi). Baina ezaren aldekoek ez zuten beste alternatibarik, salbu errebindikazioa, eta noiz arte?

Beste batzuk nahiago zuten zerbait berehala egin zedin. EKEk segurtasun bat ematen du. Badakigu zein zail den horrelako bilgune bat antolatzea. Euskalgintzaren historian hor ditugu lekuko Pizkundea, EKB, Konfederazioa, Kontseilua sortu arte. Segurrago da dauzkagun bilguneak baliatzea, ezinez eta egitura berri baten menturan egotea.

Biltzar nagusiaren erabakia

Martxoaren 27an, EKEren biltzar nagusian bildu ziren 76 udalen eta 64 elkarteren ordezkariak bai eta ere botere publikoen 4 mailak. Ohiko txostenak onartu ondoren Hizkuntz Kontseilua zen mintzagai nagusia. Eztabaida luze bat izan zen bi proposamenen inguruan:

1. Pery-Poignant txostenaren ondorio praktikoen beha gaudelarik, biltzar nagusiak *printzipiozko akordioa* adierazten du Hizkuntz Kontseilua EKEren baitan antolatze-

ko, Euskal Herriko Garapen Eskemak gomendatzen dituen partaide eta helburuekin.

2. Biltzar nagusiak *Administrazio Kontseiluari eskua* ematen dio, Hizkuntz Kontseiluaren abiatzeko moldeak azter ditzan, teknikaren, diruaren eta partaidetzaren alde-tik, harremanetan egonez Hautetsien Kontseiluarekin eta Garapen Kontseiluarekin.

Bi proposamenak onartuak izan dira gehiengo handi batean: 9 aurka, 5 ezbaian eta beste guztiak alde, ehunez gora beraz. Estatuaren ordezkari den Supretetak ez du bozketan parte hartu, baina beste erakunde publikoak alde agertu dira, bereziki Iparraldeko hautetsietan kasik denak. Elkarteen gehiengo handia alde agertu da. Euskaltzaindiak gomendioa zabaldu zuen Hizkuntz Kontseilua orain sortzeko, botere publikoei eskatuz beren sinesgarritasuna froga dezaten herri hizkuntzen aldeko politika fidagarri bat antolatuz. Halere euskalgintzaz arduratzen diren batzuek beren mesfidantza adierazi dute.

Horiek horrela, biltzar nagusiak printzipiozko eztabaida behin-behin trenkatu du, gutienez gobernuak herri hizkuntzei buruzko erabakiak hartu arte. Gainera EKEren zuzendaritzari eginbidea eman zaio Hizkuntz Kontseilua antolatzeko Eskemaren gomendioei jarraikiz. Halere ezin du zernahi egin eta baldintza batzuk finkatu zaizkio norabide gisa, kontuan hartuz biltzarretan agertu diren arrangurak.

Bost norabideak

1. Erakundeen eta elkarteen partaidetza hitzartuz erdiets.

Negoziaketak jarraitzen du botere publikoengandik biltzeko erabaki politikoak eta dirulaguntzak. Euskalgintzaz arduratzen diren elkarte guzien lankidetzaren nahi-taetzkoa da. Elkarte kritikoenek ere gogoetak eginen dituzte non dagoen herriaren nahia: egitura ofizial bat euskararen alde eraikiz, Deiarar mugimenduaren eskakizun nagusi bat gauzatzen dela; erakundeak eta elkarteak egitura horretan bilduz, «Bai euskarari» kanpainak eskatzen zuen gizarte akordioa egin daitekeela.

2. *Hizkuntz Kontseiluaren antolaketa finka, bai eta lan talde teknikoaren eginbideak.*

3. *Zuzenbidezko arauak ezar, argi ager dadin Hizkuntz Kontseilua nola ibiliko den EKEEn, beharrez egitura autonomo bati buruzko bidea irekiz.*

Hizkuntz Kontseiluak ibilbide autonomoa hartzen du EKEren barnean bere helburu nagusiak betetzeko. Autonomia hori negoziata daiteke erakundeen eta elkarten artean, barne araudiak idazterakoan. Geroari begira gertakariak eska lezaketen aldaketa estrukturalak posible izan daitezke.

4. *Garapen Kontseiluarekin hitzar, euskal ikaskuntzaren alde daraman dosierrari jarraitzeko.*

5. *Diru bideak eta beste ahalak eskura, Hautetsien Kontseiluaren laguntzarekin, bereziki Estatua eta Eskualdearen arteko 2000-2006 plan-kontratuaren bidez.*

Hizkuntz Kontseilua ez da oraindik sortu. Administrazio Kontseiluak 3 hilabeteren epea mugatu du bere eginbidea betetzeko. Ekainaren 26ko bilkuran harremanen ondorioak neurtuko ditu eta arabera erabakiak hartuko.

Gaur egun erakunde ofizial bat eraikitzeko parada badugu Eskemaren proiektuak aitzinarazteko. Beste presa bat badugu. Bost urtero Estatuaren eta eskualdeen artean «plan-kontratu» orokor bat sinatzen da. Aurten lehen aldikotz herri hizkuntzen aldeko proiektuak onar daitezke egitarau honetan.

Ondorioz 2000-2006 euskalgintza eginkizun zabal bat plan-kontratu berrian sartzeko bidea hartzen dugu. Atal asko prest daude: Eskemako 10 ekintzak eta geroztik agertu diren zailtasunak, udalekuak, haur aldizkariak eta beste.

Gainera prest izanen gara Pery-Poignant txostenetik eta Eurokartaren sinaduratik aterako diren erabaki politikoez baliaitzeko. Baldintza lehena da gutarteko akordioa. ♣